

»Romi – spregledana skupina na trgu dela«

Avtorja:
Barbara Zupančič
Janez Grašič

Priročnik je nastal na pobudo in v sodelovanju z mednarodnim projektom ZAPROM – Spoštovanje raznolikosti kot temelj za integracijo Romov z zaposlovanjem – primer Slovenije in Srbije

Listina raznolikosti Slovenije
Železna cesta 14, 1000 Ljubljana

Vse pravice pridržane.

Vsebina

ROMI – NAJŠTEVILČNEJŠA, A NAJBOLJ IZKLJUČENA MANJŠINA V EVROPSKI UNIJI	2
OD KOD ROMI?	3
8. APRIL – SVETOVNI DAN ROMOV	4
ZAPOSLOVANJE ROMOV – KLJUČ ZA VEČJO DRUŽBENO VKLJUČENOST	5
PRAVNI OKVIR TER PODPORNE ORGANIZACIJE ROMSKE SKUPNOSTI V SLOVENIJI	6
KONTAKTNA TOČKA ZA VPRAŠANJA ROMOV IN SINTOV	6
NACIONALNI PROGRAM UKREPOV VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ROME	7
ORGANI PREPREČEVANJA DISKRIMINACIJE IN VARSTVA ČLOVEKOVIH PRAVIC	7
ZVEZA ROMOV SLOVENIJE	8
DRUGE POMEMBNE ORGANIZACIJE TER PRIPOROČILA	8
PRIPOROČILA ZA DELODAJALCE TER DOBRE PRAKSE NA PODROČJU ZAPOSLOVANJA ROMOV	10
SLOVENIJA	10
EVROPSKA UNIJA	11
1. POLITIKE RAZNOLIKOSTI SO POMEMBNE, VENDAR NE ZADOSTNE	11
2. UPRAVLJAVSKO VODENJE JE KLJUČ	12
3. PODJETJA NAJ BI ISKALA NOVE PARTNERJE PRI NABORU PRIMERNIH KANDIDATOV IZ ROMSKE SKUPNOSTI	13
4. NASLAVLJANJE PREDSDOKOV IN PROMOCIJA VZORNIKOV	14
5. LOKACIJA IN TRANSPORT	14
6. VLADNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA	15
7. POTREBA PO MEDNARODNI IZMENJAVI DOBRIH PRAKS	15
PRIPOROČLJIVA LITERATURA O ROMSKI KULTURI	16
VIRI	18

1 ROMI – NAJŠTEVILČNEJŠA, A NAJBOLJ IZKLJUČENA MANJŠINA V EVROPSKI UNIJI

O stiskah Romov v Srednji in Vzhodni Evropi je že veliko napisanega. Romska manjšina je najštevilčnejša v Evropi, a vendar, daleč najbolj, trpi zaradi revščine, nezaposlenosti, slabega zdravja ter nepismenosti. Diskriminacija je prodorna ter prisotna širše in vztraja pri svoji splošni razširjenosti.

Zgodovina diskriminacije in pregona je potisnila Rome in Sinte na rob družbe, kar jih zaznamuje, kot eno najbolj ranljivih in prikrajšanih manjšin v Evropi. Veliko število Romov se sooča z rasizmom in diskriminacijo, Romom se ne zagotavlja osnovnih pravic, večinoma imajo onemogočen dostop do družbenih ter upravnih storitev, poleg tega so nesorazmerno zastopani v javnem in političnem življenju. Njihove ženske in deklice so pogosto žrtve različnih oblik diskriminacije.

Policija je pod stalnimi obtožbami brutalne obravnave Romov, medtem ko se neenakost očita tudi sodstvu. Romske nevladne organizacije poleg drugih opozarjajo na diskriminacijo, nedostopnost do izobraževanja, zaposlovanja, zdravstva ter dostojne nastanitve.

2

OD KOD ROMI?

Romi so potomci nomadskega ljudstva, ki se je selilo iz kraja v kraj. V 14. stoletju, so se po vsej Evropi priseljevali iz Indije. Beseda Rom sicer pomeni človek, Roma pa ljudje ali ljudstvo. »V Evropi so v pisnih virih prvič omenjeni v 10. stoletju, na ozemlju Slovenije v 14. stoletju. V 18. stoletju beležimo prve stalne naselitve romskih skupin pri nas, čeprav so se posamezne družine naselile v Prekmurju že v 15. stoletju, ko so se pomikale pred Turki. Najintenzivnejše naseljevanje je potekalo v drugi polovici 19. in v začetku 20. stoletja.« (vir: Posavski muzej Brežice)

Kot ljudstvo imajo tudi svojo zastavo: v njej je kolo (veliko se selijo) zelena barva pomeni naravo, modra pa nebo, oziroma svobodo; imajo tudi svojo himno Dželem, Dželem in so zelo predani glasbi. Ples ima v njihovem življenju velik pomen, zelo uveljavljen je trebušni ples.

V Evropski uniji ocenjujejo, da jih živi med 10 in 12 milijoni. Le 6 milijonov jih ima urejeno tudi uradno prebivališče.

V Sloveniji jih živi okoli 12 000 in se delijo v tri skupine: prekmurski Romi (tisti, ki so prišli z Madžarske), dolenski Romi (ki so prišli iz Avstrije) ter Romi iz plemena Sintov.

3 8. APRIL – SVETOVNI DAN ROMOV

Vsako leto, 8. aprila, romska skupnost obeležuje spomin na prvi svetovni kongres Romov, ki je potekal v začetku aprila 1971 v Londonu. Takrat se je kongresa udeležilo 23 predstavnikov in opazovalcev iz trinajstih držav. Na kongresu so izbrali svojo zastavo in se dogovorili, da se imenujejo Romi. Eden od delegatov, glasbenik Žarko Jovanović, je sestavil besedilo pesmi Gelem, gelem, ki so jo nato izbrali za svojo himno. Predlagano je bilo tudi, da 8. april postane praznik Romov, kar je bilo nato sprejeto šele leta 1990 na četrtem svetovnem kongresu na Poljskem.

4

ZAPOSLOVANJE ROMOV – KLJUČ ZA VEČJO DRUŽBENO VKLJUČENOST

Enakost je ena od temeljnih vrednot EU. Zakonodaja EU in evropski pravni okvir človekovih pravic prepoveduje diskriminacijo in neenako obravnavo na podlagi osebnih okoliščin, kot so spol, narodnost, barva, vera, jezik, nacionalno poreklo, socialni status itd. V skladu z direktivo o enakosti ras, ki je implementirana v številnih nacionalnih zakonodajah, je Romom zagotovljena pravica manjšine, ki ji grozi socialna izključenost.

Za spopad z marginalizacijo Romov je nujno vztrajno delo na področju zaposlovanja. Medtem, ko so socialne in ekonomske povezave med Romskimi skupnostmi komplicirane ter prepletene, brez resnične stalne vpletenosti/vključenosti Romov na trgu dela, se nam trajno izboljšanje položaja Romov v družbi, vztrajno izmika.

Romska skupnost v več evropskih državah predstavlja približno 10 % celotnega prebivalstva. Čeprav države zaposlujejo romske člane za pomoč pri izboljšanju položaja romske mladine, je njihova zastopanost pri zaposlovanju še vedno nizka.

Zelo pregleden video, ki dobro ponazori položaj Romov v Evropski Uniji ter priložnosti, ki bi jih lahko izkoristili z njihovim vključevanjem si lahko ogledate tu:

(produkcija: ILO, 2018)

<https://youtu.be/0m70pLQAtc4>

5

PRAVNI OKVIR TER PODPORNE ORGANIZACIJE ROMSKE SKUPNOSTI V SLOVENIJI

V slovenski ustavi imajo Romi poseben položaj in posebne pravice. Slovenija je edina država na svetu, ki je za urejanje položaja Romov sprejela in uveljavila poseben zakon. Kljub temu ostajajo Romi tudi pri nas ena bolj diskriminiranih družbenih skupin. Velika večina Romov je izključena iz socialnega in gospodarskega življenja, kar pripadnikom njihove skupnosti preprečuje polno uživanje pravic do izobrazbe, zaposlitve, zdravja, dostojnega stanovanja in čiste pitne vode. Revščina Romov je predvsem posledica izključevanja in diskriminacije, ki jim sistematično preprečuje izhod iz začaranega kroga.

Zelo nazoren [video o diskriminaciji Romov](#), ki prikazuje njihovo ujetost v revščino, je ob priložnosti praznovanja svetovnega dneva Romov pripravila Evropska komisija.

KONTAKTNA TOČKA ZA VPRAŠANJA ROMOV IN SINTOV

V okviru OVSE – Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi deluje posebna [»Kontaktna točka vprašanja Romov in Sintov](#), ki sodeluje z nacionalnimi in lokalnimi oblastmi, s civilno družbo ter mednarodnimi organizacijami, z namenom promocije enakih možnosti ter za zaščito človekovih pravic vseh Romov in Sintov. V Sloveniji je nacionalna kontaktna točka na [Uradu vlade RS za narodnosti](#).

NACIONALNI PROGRAM UKREPOV VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ROME

Vlada je sprejela tudi Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2021–2030, ki določa glavne cilje in temeljne ukrepe za izboljšanje socialnoekonomskega položaja romske skupnosti in njenih pripadnikov, za ustvarjanje pogojev za dvig socialne vključenosti pripadnikov romske skupnosti in njihovo opolnomočenje ter krepitev udeležbe pripadnikov romske skupnosti v procesih za izboljšanje lastnega položaja ter doseganja polne vključenosti in enakosti v slovenski družbi v obdobju 2021–2030. V programu so med ukrepi navedeni tudi trije, ki se vežejo na izboljšanje položaja na področju zaposlovanja pripadnikov romske skupnosti:

- vključevanje pripadnikov romske skupnosti v nadaljnje izobraževanje in pridobivanje znanj in izkušenj za uspešno vključevanje na trg dela;
- spodbujanje vključevanja socialno ogroženih in ranljivih skupin prebivalstva na trg dela (med njimi pripadnikov romske skupnosti);
- izboljšanje pripravljenosti pripadnikov socialno ogroženih in ranljivih skupin za vstop na trg dela ter okrepitev njihove opolnomočenosti (med njimi pripadnikov romske skupnosti).

ORGANI PREPREČEVANJA DISKRIMINACIJE IN VARSTVA ČLOVEKOVIH PRAVIC

V Sloveniji se z diskriminacijo Romov ukvarjata tudi Zagovornik načela enakih možnosti ter Varuh človekovih pravic RS.

ZVEZA ROMOV SLOVENIJE

ZVEZA ROMOV SLOVENIJE je zveza, ki povezuje romska društva in pokriva večino celotnega teritorija Slovenije, kjer prebivajo romske skupnosti. Cilji in nameni delovanja Zveze so usmerjeni k izboljšanju položaja romske skupnosti in njenih pripadnikov, ohranjanju romskega jezika, kulture in identitete romske skupnosti, politično participacijo Romov v občini in na državni ravni ter povezovanje včlanjenih društev.

DRUGE POMEMBNE ORGANIZACIJE TER PRIPOROČILA

FSG - Fundación Secretariado Gitano, je španska organizacija, ki se že 45 let zavzema za boj proti diskriminaciji in za večjo družbeno vključenost romske skupnosti. Vsako leto izda letno poročilo »Diskriminacija in romska skupnost«. Z namenom ozaveščanja o problematiki romske skupnosti. Poročilo vključuje tudi primere diskriminacije.

V poročilu za leto 2019 navajajo:

1. Učinkovit boj proti diskriminaciji Romov resno preprečuje neporočanje oz. slabo poročanje ter pomanjkanje pravih odzivov odgovornih ustanov ter pravih postopkov.
2. Opolnomočenje Romkinj je ključni element za učinkovito zagotavljanje pravic in dosledno poročanje o diskriminaciji.
3. Navajanje etnične pripadnosti v novicah in sovražni komentarji na socialnih omrežjih, sta problema, ki ohranjata negativne stereotipe okoli pripadnikov Romske skupnosti.
4. Velik problem predstavlja diskriminacija glede dostopnosti stanovanj, hiš – domov; Oviro pri reševanju stanovanjske problematike Romov predstavlja tudi veljavna zakonodaja.
5. Potrebno je ozaveščati o obstoječih ovirah romske skupnosti do sveta dela (zavračanje kandidatov na razgovorih, zaradi njihovega romskega porekla kljub primernih kompetencam, nadlegovanje in sovražni govor, neprimeren odnos do zaposlenih Romov...)
6. Nadlegovanje in ločevanje na podlagi diskriminacije v šolah je realnost romskih otrok.
7. Diskriminatorno etnično profiliranje pri delovanju policije še vedno predstavlja problem, ki ga je potrebno nasloviti z izobraževanjem, ozaveščanjem in tudi z zaposlovanjem iz vrst romske skupnosti.

Organizacija FRA (Agencija Evropske unije za temeljne pravice) opozarja na ovire na trgu dela, prikrajšanost Romov v družbenem življenju, diskriminaciji in segregaciji romske skupnosti.

Opozarja, da je potrebno še veliko postoriti glede enakega dostopa do zaposlitve. Družbena vključenost namreč ni možna brez dostopnosti do zaposlitve.

Izključenost iz dela predstavlja resno tveganje socialne izključenosti in revščino.

Zaradi stigme in predsodkov bodo Romi po vsej Evropi bolj verjetno brezposelni in bodo živeli v revščini, z omejenim dostopom do zdravstvenega varstva, slabih stanovanjskih pogojev v primerjavi z ne-Romi.

Ker politični ukrepi niso dovolj, da bi zmanjšali diskriminacijo na trgu dela, je potrebno zagotoviti sredstva za krepitev vloge Romov, razvoj novih znanj in možnosti zaposlovanja.

(Equal Rights Trust, 2015; Jourová, 2016)

The Global Compact

The United Nations Global Compact je mednarodna prostovoljna iniciativa, ki združuje podjetja z agencijami Združenih Narodov, delovno ter civilno družbo, pri podpori 10 načelom na področju človekovih pravic, dela, okolja ter boja proti korupciji. Global Compact si s skupnim delovanjem prizadeva za napredno družbo odgovornih posameznikov in za pomoč podjetjem pri iskanju reševanja izzivov globalizacije. Global Compact se naslanja na družbeno odgovornost, transparentnost, ter višjo zavest poslovnih subjektov, delo in civilno družbo:

- Osrednji pomen 10ih načel delovanja v globalnem poslovnem svetu
- Kataliziranje delovanja v podporo ciljem Združenih Narodov

The United Nations Global Compact je rastoča mreža, ki je leta 2005, imela čez 2000 pristopnikov iz vseh svetovnih regij.

The United Nations Global Compact nagovarja gospodarstvo, da povzame, podpre in udejanji, v njihovem vplivnem območju, spoštovanje človekovih pravic, spoštovanje delovnih standardov, okolja ter proti- korupcije.

Redosled načel:

Človekove pravice

1. Gospodarstvo mora nuditi podporo in spoštovanje varstva mednarodno priznanih človekovih pravic;
2. Gospodarstvo na noben način ne sme biti udeleženo pri kršenju človekovih pravic.

Delo

3. Podjetja morajo podpirati svobodo do združevanja ter organiziranja za zaščito delavskih pravic ali pogajanja;
4. Odpravo vseh oblik prisilnega ali obveznega dela;
5. Učinkovita odprava otroškega dela; ter
6. Odprava diskriminacije na področju zaposlovanja in poklica.

Okolje

7. Gospodarstva bi morala podpirati previdnostno načelo na področju okoljskih izzivov;
8. Udejanjanje iniciativ za promocijo višje odgovornosti do okolja; in
9. Opogumljanje razvoja ter razširjanje okolju prijaznih tehnologij.

Anti-korupcija

10. Gospodarstva morajo delovati proti korupciji vseh oblik, vključno proti izsiljevanju ter podkupovanju.

Več informacij: www.unglobalcompact.org

6

PRIPOROČILA ZA DELODAJALCE TER DOBRE PRAKSE NA PODROČJU ZAPOSLOVANJA ROMOV

SLOVENIJA

Romski pomočniki

V Sloveniji se lahko pohvalimo s projektom »Skupaj za znanje«, ki je vzpostavil nacionalno poklicno kvalifikacijo za t.i. romske/-ga pomočnice/-ka in v okviru katerega je do danes delovalo v Sloveniji 25 romskih pomočnic in pomočnikov, ki predstavljajo glavni vezni člen med šolo ali vrtcem ter romsko skupnostjo.

Delujejo v 33 osnovnih šol, kjer sodelujejo tudi pri aktivnostih za predšolske otroke ter izvajajo dodatne aktivnosti v okoljih, kjer živijo pripadniki romske skupnosti, in sicer tako samostojno kot tudi v sodelovanju z izvajalci projektnih aktivnosti večnamenskih centrov in obšolskih dejavnosti. Brez romskih pomočnikov bi bila vključenost romskih otrok v vzgojno-izobraževalne ustanove nižja in predvsem manj uspešna.

Vloga romskega pomočnika je večplastna. Na eni strani predstavlja osebo v v šoli ali vrtcu, na katero se otroci Romi lahko obrnejo za pomoč pri premagovanju različnih težav, in v tem okviru sodeluje s strokovnimi delavci šole ali vrtca. Na drugi strani pa je njegova naloga pomoč staršem otrok Romov pri stikih s šolo ali vrtcem.

Romske/-i pomočnice/-ki se tudi sami stalno izobražujejo za delo na pedagoškem področju. Večina jih je že zaključila srednje strokovno izobraževanje za predšolsko vzgojo, svoje izobraževanje pa sedaj v okviru projekta nadaljujejo tudi na univerzitetni stopnji.

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport je s 1. 9. 2021 tudi omogočilo zaposlovanje romskih pomočnic/-kov, ki so doslej delali projektno, tako v vrtcih, osnovnih šolah s prilagojenim programom, v dvojezičnih šolah in v osnovnih šolah z italijanskim učnim jezikom.

EVROPSKA UNIJA

V raziskavi, Employing the Roma: Insights from Business (2005), ki jo je za United Nations Development Programme (UNDP) pripravilo podjetje Ernest in Young, navajajo dobre prakse in nekatera priporočila podjetjem na področju zaposlovanja oseb iz romske skupnosti.

Dokument naslavlja probleme ter nagovarja delodajalce. Avtorji sicer opozarjajo, da analiza ne zajema zadostno število podjetij. Kljub temu pa je raziskava zajela 14 organizacij iz Madžarske, Slovaške, Češke, ter Španije, zato jo lahko uporabimo, kot temelj ali vodnik za podjetnike pri nagovarjanju in vzpostavljanju dialoga s pripadniki Romske skupnosti.

Zaključki študije s primeri dobrih praks in priporočili:

1. POLITIKE RAZNOLIKOSTI SO POMEMBNE, VENDAR NE ZADOSTNE

Jasno sporočilo te študije med drugimi je, da je za udejanjanje politik enakih možnosti ali raznolikosti, potrebna podpora pri ozaveščanju problematike, vendar v kolikor ne naslavlja politik raznolikosti naravnanih proti diskriminaciji Romov konkretno, so pozitivni učinki zanemarljivi. Dodatno, tudi zapisani dokumenti – dogovorjena politika, ne rešujejo problemov, če politika ni podprta z živim programom za implementacijo.

DOBRA PRAKSA 1:

Zanimiv primer je Whirlpool Slovačija, stalni prejemnik nacionalnih nagrad za družini prijazno podjetje, ki posebej spodbuja napredovanje žensk v delovnem okolju. Za Whirlpool so te nagrade pokazatelj, da je njihova politika enakih možnosti uspešna. Kljub temu, ostaja Romska tematika v podjetju občutljiva tema, brez programov ali vzpodbud za zaposlovanje pripadnikov Romske skupnosti. Medtem, ko je zaznati dovolj fleksibilnosti pri upoštevanju posebnih potreb, recimo mladih mamic; je zelo malo verjetno, da so podjetja pripravljena odgovoriti na specifične izzive, ki so značilni za marginalizirane Rome v delovnih okoljih.

Sledi, da niti s politiko raznolikosti, (če romsko vprašanje ni konkretno naslovljeno) ne naslavljamo problema diskriminacije Romov na pravi način.

PRIPOROČILO 1:

V politiki raznolikosti konkretno opredelite diskriminacijo Romov ter izzive, ki jih prinaša ta skupina.

Reprodukcija politik globalnih podjetij ni ustrezna podlaga za izvajanje politike v Sloveniji. Pred načrtovanjem politike raznolikosti je potrebno izpeljati razpravo znotraj podjetja in opredeliti konkretne korake za izvajanje le-te. Jasno je potrebno opredeliti tudi cilje in kazalnike uspeha. Da bi se to zgodilo, je potrebno podpreti izobraževanje zaposlenih na oddelku človeških virov.

2. UPRAVLJAVSKO VODENJE JE KLJUČ

DOBRA PRAKSA 2:

CEO ABB na Madžarskem zavzeto govori o osrednji vlogi, ki jo igra senior management. V kolikor management ne postavi pravil igre ter vodi zaposlene, je malo mogoče, bomo učinkovito naslovili probleme in odstranili prepreke, ki jih predstavljajo predvsem globoko zakoreninjeni predsodki o Romih.

PRIPOROČILO 2: V poslovnem svetu je tveganje dovoljeno le vodilnim. Zato je pri zaposlovanju Romov potrebno tveganje prevzeti predvsem na vodstvenih položajih, medtem naj vodja opogumlja zaposlene pri delu z novimi sodelavci. Šele takrat, ko ljudje pridobimo osebno izkušnjo pri delu z Romi, se bomo lahko znebili predsodkov.

PRIPOROČILO 3: Ozaveščanje višjega vodstva in zaposlenih je ključno. Dokler bodo predsodki normalizirani bo obstajala tudi diskriminacija. Podjetja lahko odigrajo pomembno vlogo pri ozaveščanju o koristih raznolikosti in večjem razumevanju romskih običajev in njihove kulture. Potrebno je pokazati, da pomanjkanje delovne sile lahko rešujemo tudi z zaposlovanjem kandidatov iz romske skupnosti. To lahko naredimo le s kreiranjem dogodkov, kjer se bodo romski in neromski zaposleni ali bodoči zaposleni lahko družili. Osebni stik je najpomembnejši pri razbijanju predsodkov.

3. PODJETJA NAJ BI ISKALA NOVE PARTNERJE PRI NABORU PRIMERNIH KANDIDATOV IZ ROMSKE SKUPNOSTI

DOBRA PRAKSA 3:

Izkazano vodenje predsednika Freesoft-a nam ponuja vzorni primer. Freesoft ustanovi informacijsko obdelovalni center v Batonyterenye leta 1990. Podjetje vzpostavi dobre kontakte z lokalno romsko organizacijo za pomoč pri naboru bodočih kandidatov. Napredna podjetja, kot tudi Freesoft, prevzemajo hkrati odgovornost za pomanjkljive kvalifikacije pripadnikov romske skupnosti in oblikujejo inovativne in praktične načine usposabljanja bodočih zaposlenih.

PRIPOROČILO 4:

Zniževanje stroškov zaposlovanja in tveganj pri zaposlovanju: graditev lokalnih partnerstev

Ključni izziv podjetij je nizka izobrazba ter nizka stopnja delovnih izkušenj med Romi. Medtem ko večina podjetij še vedno vidi odgovornost na strani države, so lahko podjetja tudi proaktivna, zlasti s ponudbo usposabljanja, ki je specifično za določen sektor. Inovativne rešitve predstavljajo dobre prakse podjetij, ki v zameno za nabor kandidatov iz te skupnosti zagotovijo ustrezna usposabljanja za pridobitev kvalifikacij. Takšno sodelovanje pomembno znižuje stroške pri iskanju in prepoznavanju ustreznih kvalificiranih zaposlenih. Hkrati pa takšna naložba podjetja v lokalne/izobraževalne organizacije poveča ugled podjetja na lokalni ravni in pomaga pridobiti najbolj usposobljene in motivirane kandidate.

DOBRA PRAKSA 4:

ROMOR projekt - širši pogled za boj proti diskriminaciji

ROMOR projekt je bil vzpostavljen s strani Svik- a, tekstilnega podjetja na Slovaškem, ki je med leti 1993 do 2003 zaposlilo več, kot 300 Romov. Projekt se zavzema izboljšati kvaliteto življenja nasploh ter zaposlovanja Romov. Zahvaljujoč projektu, je v tovarni Svik danes vsak tretji zaposleni pripadnik Romov.

Direktorjeva zavzetost za romska vprašanja izvira iz njegovega otroštva. Veliko njegovih prijateljev iz otroštva je bilo Romov. Njegova želja je bila zaposliti Rome, vendar so v tovarni potrebovali delavce z določenimi znanji ter spretnostmi. Zato je za izobraževanje usposobljene delovne sile, pristopil k ravnatelju lokalne šole za oblačila in trgovino. Skupaj so pričeli izobraževati delavce pretežno z romskimi koreninami. Danes je 60% vseh dijakov šole Romov. Tesna povezanost šole ter Svik- a, je omogočila uspešno in gladko integracijo Romov v lokalnem delovnem okolju. ROMOR projekt nam služi, kot dokaz, da lahko trajno zaposlimo pripadnike Romskih skupnosti, tudi brez vladne podpore. Projekt si med drugim prizadeva tudi za spremembe stereotipov, predsodkov naperjenim proti Romom, ter hkrati kaže, da so lahko podobni projekti uspešni v malih naseljih na podeželju.

V prihodnosti si bo ROMOR projekt prizadeval ustanoviti ločeno tekstilno podjetje, npr. za otroška oblačila, podprto z donacijami odpadnih materialov iz Svik-ovih tovarn.

Direktor Svik-a je s strani Bratislava Economic Club za Romor projekt prejel nagrado leta 2003.

4. NASLAVLJANJE PREDSDOKOV IN PROMOCIJA VZORNIKOV

V družbi bi morala veljati ničelna toleranca do diskriminacije ter neenake obravnave Romov, predsodki pa označeni kot družbeno nesprejemljivi. V preštevilnih okoljih, kot tudi v podjetjih pa so predsodki do romske skupnosti še vedno sprejemljivi in celo normalni. O potrebi po naslavljanju teh predsodkov opozarjajo tudi podjetja. Poudarjajo, da je sama prepoved diskriminacije in nesprejemanje predsodkov premalo, če želimo hitreje napredovati. Z vzpostavitvijo vzornikov iz skupnosti Romov, bi lahko zaposlenim posredovali močno sporočilo, da so tudi Romi lahko izobraženi in da dobro sodelujejo v delovnih skupinah. Pri promociji vzornikov imajo pomembno vlogo tudi mediji. Pri tem se je potrebno povezovati z lokalnimi organizacijami in podjetji.

PRIPOROČILO 5:

Spodbujajte vzornike

Vzorniki so pomemben dejavnik, ki ga ne smemo podcenjevati. Podjetja lahko z identificiranjem vzornikov tudi iz romske skupnosti in spodbujanjem napredovanja na delovnem mestu, poda pomembno sporočilo. Tako Romom kot ne-Romom. Na takšen način podjetje izkaže, da v podjetju lahko napreduje vsak, ki izkaže zahtevane kompetence.

5. LOKACIJA IN TRANSPORT

Obstaja veliko neskladje med lokacijo romskih skupnosti in delovnimi mesti, kar hkrati predstavlja tudi veliko oviro pri zaposlovanju oseb iz romske skupnosti.

DOBRA PRAKSA 5:

Primer podjetij ELEKTROLUX, SVIK in Pošta Madžarska, so ta problem rešili z zagotavljanjem rednega avtobusnega prevoza za vse zaposlene. Nekatera podjetja omogočajo tudi finančno podporo za lokalno namestitev.

PRIPOROČILO 6:

Podpirajte integracijo

Izkoristite priložnosti in izobražujte vse zaposlene o pomembnosti trajnejšega vključevanja Romov v delovna okolja. To pomeni, da bi tudi Romi morali imeti enake možnosti pri pridobivanju trajnejših in ne kratkoročnih zaposlitev, kar jih postavlja v zelo negotov družbeni položaj. Romi bodo morda potrebovali več podpore pri delovnem vključevanju, predvsem zaradi izzivov glede izobraževanja, delovne etike in transporta oz. lokacije dela. Nekatere aktivnosti, ki so primerne za naslavljanje teh izzivov so:

- Dodatni treningi za boljše ujemanje z zahtevami delovnega mesta.
- Posebno oblikovani programi za uvajanje novih zaposlenih, ki vključuje tudi pričakovanja glede »delovne etike«.
- Podpora s prevozom do delovnega mesta ali pri iskanju in subvencioniranju nastanitve

6. VLADNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA

Prednosti in slabosti vladnih politik za spodbujanje zaposlovanja Romov so predmet analize številnih mednarodnih organizacij. Navkljub temu je potrebno opozoriti na perspektivo poslovnega sveta. Delodajalci v nekaterih primerih celo menijo, da te politike zavirajo zaposlovanje, ker so na eni strani preveč birokratske, na drugi strani pa so nadomestila za brezposlenost neusklajena s prejemki, ki sledijo z vstopom na trg dela. To je predvsem težava za tiste Rome, ki zaradi nizke izobrazbe nimajo možnosti za visok zaslužek.

7. POTREBA PO MEDNARODNI IZMENJAVI DOBRIH PRAKS

Podjetja, ki si prizadevajo uvesti in izvajati politike raznolikosti potrebujejo izkušnje drugih podjetij, da bi lahko naslovili izzive, ki jih predstavlja zaposlovanje Romov. Izkušnje drugih držav predstavljajo dragocene informacije. Listine raznolikosti tako v EU predstavljajo odlično platformo, kjer bo v prihodnosti potrebno izpostaviti tudi tematiko zaposlovanja in priložnosti, ki jih predstavlja skupnost Romov.

PRIPOROČILO 7:

Vzpostavitev platforme za dialog o romskih vprašanjih
Z vzpostavitvijo foruma, kjer bi delodajalci lahko izmenjali izkušnje pri zaposlovanju oseb iz romske skupnosti, bi bila pomembna pridobitev za delodajalce. Takšen forum bi tako združil poslovne voditelje, ključne odločevalce v vladi ter predstavnike Romov, da bi lahko oblikovali primerno podporo.

7

PRIPOROČLJIVA LITERATURA O ROMSKI KULTURI

V Sloveniji je med avtorji knjig o Romih in romskih kulturi, najbolj prepoznaven g. Jožek Horvat - Muc, slovensko - romski narodni delavec, pisatelj in romolog ter predsednik Zveze Romov Slovenije. Leta 2000 je prejel tudi častni znak svobode Republike Slovenije z naslednjo utemeljitvijo: "Za prizadevanja v dobro romski skupnosti v Sloveniji, posebej v občini Tišina".

Napisal je 24 samostojnih knjižnih del in 20 del skupaj s soavtorji Rajkom Djuričem in dr. Dragoljubom Ackovičem. dr. avtor in soavtor številnih dramskih del, študij in drugih knjižnih del, izdaj je tudi 2 pesniški zbirki.

Dramska dela:

- Legenda (1993),
- Krvava voda / Ratfalu paunji (1999)
- Hegeduva / Violina (2002)
- Ciganka Irina (2006)
- Pravljice in pesmi«Romane sune-Romske sanje» (2014)

Pesniški zbirki:

- Ciden andi mro aunav / Zaigrajte v mojem imenu (2005)
- Romske pesmi«Parni Bokrejta» (2020)

Študije in druga knjižna dela:

- Romski jezik I. – Romani čhib I. (2002)
- Amaro drom - Naša pot (2006)
- Romski jezik II. – Rromani čhib (2006)
- Romski jezik (2008)
- Zgodovina romske književnosti (2010)
- Romska skupnost v RS/ Zgodovina in kultura Romov/ (2011)
- Romski jezik- osnova za razumevanje romske zgodovine in kulture (2011)
- Učni pripomoček romskega jezika, zgodovina in kultura – pomoč romskim pomočnikom pri delu z romskimi otroki (2012)
- Amaro drom - Naša pot 2 (2012)
- Romsko – slovenski slovar v dialektih romskih skupin Slovenije (2014)
- Romski novinarski slovar (2016)
- Monografija: Največje romsko naselje v Sloveniji –PUŠČA (2020)
- Romi v ogledalu slovenskega tiska (2021)
- Romi v Sloveniji/1959 – 1999 /- težka pot do emancipacije (2022)
- Posebnosti romskega jezika v Sloveniji (2022)
- Romski mini slovar – Romano tikno alaveri (2022)

Knjižna dela v soavtorstvu z dr. Rajkom Djuričem:

- Zgodovina romske književnosti (2010)
- Elementi nacionalne zgodovine in kulture Romov (2021)
- Pravopis romskega jezika (2011)
- Romski abecednik (2012)
- Standardizacija romskega jezika (2012)
- Sintaksa romskega jezika (2014)
- Gramatika romskega jezika (2019)
- Tematski in atematski glagoli (2017)
- Kavzalni romski glagoli (2019)
- Slovnično izrazoslovje romskega jezika (2019)
- Stilske figure v romski književnosti (2020)
- Romska elementarna gramatika – Rromani elementarni gramatik (2021)
- Pomen romskih glagolov (2010)
- Eksodus Romov, Sintov in Kale (2019)
- Homo sacer – lingua "Sacra": romski jezik je preživel Auswitz (2019)

Knjižna dela v soavtorstvu z dr. Dragoljubom Ackovičem:

- Romski simboli (2011)
- Porajmos (2015)
- Vpliv genocida nad Romi v drugi svetovni vojni na književno ustvarjalnost romskih in neromskih avtorjev (2015)
- Zgodovina mednarodnega organiziranja Romov/ IRU 50 (2021)
- Zgodovina mednarodnega organiziranja Romov/IRU 50 , II (2022)

VIRI

Jesih, B. (2019). Grafika: visoki tisk, ploski tisk. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

Ernst&Young for UNDP Regional Bureau for Europe and the CIS. (2005). Employing the Roma: Insights from Business. Pridobljeno na spletni strani: <https://dokumen.tips/documents/employing-the-roma-insights-from-business.html?page=1>

Fundación Secretariado Gitano. (2019). FSG 2019 Annual Report, Discrimination and the Roma Community.

SPLETNE STRANI:

Zveza Romov Slovenije: http://zveza-romov.si/o_nas/

OSCE, kontaktna točka za vprašanja Romov in Sintov: <https://www.osce.org/odihr/roma-and-sinti>

Council of Europe: <https://www.coe.int/en/web/roma-and-travellers>

Urad RS za narodnosti, nacionalna kontaktna točka za vprašanja Romov in Sintov: <https://www.gov.si/teme/romska-skupnost/>

Državna uprava Republike Slovenije

Nacionalni program ukrepov Vlade RS za Rome za obdobje 2021 – 2030:

<https://www.gov.si/novice/2021-12-28-vlada-je-sprejela-nacionalni-program-ukrepov-za-rome-za-obdobje-20212030/>

Zaposlovanje romskih pomočnikov: <https://www.gov.si/novice/2021-09-02-zaposlovanje-romskih-pomocnikov/>

Zagovornik načela enakosti: <https://www.zagovornik.si>

Varuh človekovih pravic RS: <https://www.varuh-rs.si>

Zveze Romov Slovenije: http://zveza-romov.si/o_nas/

Agencije Evropske Unije za temeljne pravice: <https://fra.europa.eu/si>

UN Global Compact: <https://www.unglobalcompact.org>

Skupaj za znanje: http://www.skupajzaznanje.si/?page_id=15

VIDEO GRADIVO:

Himna Romov, izvajalka Esmá Redzepova, 2011 [Gelem, gelem](#)

Položaj Romov v Evropski Uniji, produkcija ILO, 2018: <https://youtu.be/0m70pLQAtc4>

[video o diskriminaciji Romov](#), produkcija Evropska Komisija, objavljeno na Facebook strani Zagovornika načela enakosti v RS, 2021

Gypsy Spirit: Harri Stojka – Eine Reise, 2010 TRAILER: <https://www.youtube.com/watch?v=66mZpYU2VQs>